

Kicsi Sándor András

ÖRDÖGLÁNYCSIRKE

Olaszországban északon vaj, középütt olaj, délen disznósír a legáltalánosabb sütőanyag. A római konyha ördöglánycsirke – olaszul *pollo alla diavolina* vagy *diavola* – nevű remekének néhány előfordulását a magyar olvasó elsősorban Lénárd Sándor munkásságából ismerheti. Az elnevezés arra utal, hogy az ilyesféle módon készített csirkét meg kell valahogy ördögösíteni, azaz fűszeres szósszal kezelni. (Az újabban a pizzaneveken feltűnő *diavolo* kifejezetten csípős, elsősorban borsos, továbbá fokhagymás jellegűt jelent.) Amit még könnyű megtudni erről a fogásról, az az, hogy az angol nyelvű étlapmagyarázatokban vagy *grilled chicken*, vagy *broiled chicken* néven szokott szerepelni, ami egyértelműen a nyílt lángon való sütésre utal.

A II. világháború után tolmácként Lénárd is részt vett egy római konferencián, amely az újraserveződő Nyugat-Európa szövetségi rendszerét volt hivatva tárgyalni, s emlékezete szerint már ekkor felvetődött az a gondolat, hogy a legegyszerűbb az volna, ha az európai országok sorra felvételüket kérnék a Helvét Konföderációba. Ez a megoldás akkor sem látszott megvalósíthatónak, sőt az ellenkezője történt. Ezen a konferencián, mindjárt az elején, még a „kongresszus munkáit” megelőzően a szó szoros értelmében terítékre került a neves helyi specialitás, az ördöglánycsirke, s ennek már csak Lénárdtól kétféle receptvariánsát ismerheti meg a magyar olvasó.

Az első, 1950-es változat így szól: „*A friss tavaszi csirke olajban pirul, fokhagymával, rozmaringgal illatosítva várja, hogy egy kis frascatti fehér borban puhuljon, majd a tepsi fedelével egészen laposra nyomják. Így kerül az egyesített Európa előharcosainak tányérjára, s nincs az a szónoklat, amely hasonló lelkesedést idézhet elő. Az evőeszközök csattognak, a csirkék eltűnnek, mint ahogy el fognak tűnni a határoszlopok – hallom, s elfolyik a római kastélyok bora, a vörös grottaferrati, a fehér albanói.*” (2003: 33, kiegészíti ezt a jegyzetírő is, 2003: 191.)

Mint Lénárd egy későbbi, 1963-as szakácskönyvéből kiderül, a háziasan készített s nem a kongresszusi népek asztalára való római változat egészen másképp készül: ennél bizony nem tepsifedővel, hanem melegített nehéz vasalóval kell lepréselni a csirkét. Viszont ez a házias recept is szokatlanul igényes.

„*Az elkészítésnél legalább két faszenes tűzhelyre van szükség (ezek híján két főzőlapra); az egyikre nyomban az elején odateszünk néhány vasalót, de nem ezeket a modern fajtájúakat, hanem afféle lapos, de súlyos vasat, amelyet régi időkben használtak, s a pokolban talán ma is. [...]*

A csirkét megtisztítjuk, megperzseltjük, kibelesztjük; az állat belsősegeit félretesszük sugónak. Ezek után az állatot mellével lefelé az asztalra helyezzük, és súlyos, éles késsel a háta középvonalánál átmetszük, egészen a mellcsontig. Kétfelé is vágthatnánk, de az ördöglány eredeti receptje szerint egy darabban kell sütni. Ha tehát követjük a parancsot, a csirkét megfordítjuk, majd mint egy leborított nyitott könyvet, mellcsontjával fölfelé az asztalra tesszük; erőteljesen lenyomjuk, netán a húsklopfolóval a mellcsontjára ütünk, hogy szétlapuljon. Ezután hadd pihenjen egy fél órát olajban és rozmaringban.

Megsózva és megborsozva kerül ezután a rostra (vagy a serpenyőbe), s ekkor azonnal ráteszünk egy-két forró vasalót, hogy a csirke még laposabb legyen, meg aztán persze, hogy egyidejűleg felülről is süljön; a vasalókat, mihelyt nem tűzforróak, váltjuk! Ezeket az alkalmakat le-

het fölhasználni arra, hogy a húst megint beolajozzuk egy kicsit. 20 perc alatt az ördögcsirke levezekli minden bűnét – és készen van.

Egészen rendkívüli ünnepnapokon a csirkét az utolsó öt percben megszabadítjuk a vasalóktól, s ennek fejében jó konyakkal (vagy konyakkal és borral) öntözhetjük meg; ezt azután elpárolgatjuk.” (Lénárd, 1986: 158–9.)

Lénárd receptjéből az olasz *sugo* szó szorul némi magyarázatra, ami tulajdonképpen lét, nedvet, mártást jelöl a gasztronómia nyelvében, s maga Lénárd is külön fejezetet szentelt a főtt tésztákhoz való sugóknak. A probléma itt azzal jelentkezik, hogy az olasz *sugo* szónak egyik mellékjelentése „trágya”, s az nem éppen az asztalra való. Mindenesetre fürgébb szakácsok vagy többtagú konyhaszemélyzet esetén a csirke belsőségeiből magának a csirkének az elkészítése alatt pompás mártás vagy mellékfogás készíthető. Magától értetődő, hogy mivel a csirke minél idősebb, annál tovább kell sütni – s erre Lénárd jó érzékkel nem figyelmeztet.

Mint kiderül, Lénárd kifejezetten olajat ajánlott ördöglánycsirkéjéhez. Magának a receptnek viszont bármely lényege elveszhet, ha valamely heterodox receptkönyvhöz fordulunk. Elizabeth David, a neves angol gasztronómiai szakíró, aki egy darabig Olaszországban is élt, az ördöglánycsirkét kimondottan toscanai (tehát magánál Rómánál északibb) fogásnak említi. A csirke szakavatott forgatását (míg egyik oldalán barnul, a másik oldalán fűszerezendő, pácolandó) előírja ugyan, de valamilyen értelemben a rostély alá tételét („put it under the grill”) rendeli el. Ráadásul megengedi elektromos grillező használatát (a gázlángét nem javasolja), a csirke hosszában való kettévágását („cut it lengthways in two pieces”), olívaolaj helyett vaj használatát. Bár talán az utóbbi botlás megbocsátható (Toscana északabbra van Rómánál, s mégse disznósírt ajánlott), végül az ördöglánycsirkéé helyett a grillezett csirke egyik változata szerepel nála, miképpen a *pollo alla diavolina* fordítása is *grilled chicken* (1989: 214). Ami itt a legfontosabb: véletlenül sem említett receptjében egyetlen olyan, az embernek a keze ügyébe eshető nehéz fémtárgyat (Lénárdnál: tepsifedőt, antik szénvasalót) sem, amivel a csirkét nem kettévágni, hanem szétlapítani lehet.

Irodalom

David, Elizabeth: ITALIAN FOOD. Revised edition. Harmondsworth: Penguin, 1989.

Lenard, Alexander: DIE RÖMISCHE KÜCHE. Stuttgart: Steingrüben, 1963. A RÓMAI KONYHA. Fordította Tándori Dezső & Tándori Ágnes. Magvető, 1986.

Lénárd Sándor: EGY MAGYAR IDEGENVEZETŐ BÁBEL TORNYÁBAN. Fordította Terts István. Szerkesztette Siklós Péter és Terts István. Typotex, 2003.

Ferdinandy György

VILLA PANTY

1

Valamikor, még az idők kezdetén, olvastam egy úgynevezett ifjúsági regényt. Miért van az, hogy ezek a régi históriák ilyen hosszú életűek? Nos, az én történetemben az elbeszélő valahová a brazil őserdőbe kerül. Tanítóként keresi a kenyerét, a nebulói vademberek, akiknek fogalmuk sincs arról, hogy túl a Matto Grossón mi lehet. Tulajdonképpen nem is nagyon érdekli őket. Nem sejtik, hogy míg ők itt békességben élnek, vérszomjas világbirodalmak fenik a fogukat az őserdőre.

Az én emberem komolyan veszi a dolgát. Végiggondolja, hogy mit csináljon: erődítményeket építsen, vizesárkokat, vagy éppen ellenkezőleg: angolra tanítsa a bennszülötteket? Végül is úgy dönt, hogy leül, és elmeséli az emberiség történetét. A világ kialakulásáról és az élet eredetéről szóló mítoszokat, azt, hogy miként váltak a gyűjtőgetű ősemberekből halászok és vadászok, ezekből pedig pásztorok, miután magukhoz szelídítették az állatokat. Végül hogyan lett a nomád pásztorkodásból mezőgazdaság, s hogyan lettek a sátoztáborokból – városok.

Egyszóval megmutatja, honnan jövünk. És hogy mi vár arra, aki lemarad. Menet közben persze sok mindenre rájön az ember. Például arra, hogy egy emberi közösségnek a jó és a rossz, a helyes és a helytelen íratlan törvényeire is szüksége van.

Végül, de nem utolsósorban, játszani tanítja a vadembereket. Mert az őserdőben, ahová a sorsa vetette, a gyerekek nem játszanak.

Ez az indiántörténet járt a fejemben, amikor rászántam magam arra, hogy tanítani fogok.

Aznap kiástam a homokból a Millecentót. Beindult minden további nélkül, kemény fából faragták ezeket a régi kocsikat. Úgy gondoltam, hogy a hét végén kiporszívózom, lemosom. Többre már nem volt időm. Kivasaltam az ingemet, és útnak indultam a Misszió felé, ahol – mint mondták: a lakosság követelésére – megnyílt az első szakiskola.

Idejében érkeztem: a rektor az új tanerők tiszteletére állófogadást adott. Végighallgattam a beszédeket, bemutattak. Az Idegenforgalmi Intézetbe kerültem.

– Földrajzot fog tanítani! – vert a vállamra a dékán. – Ezentúl – tette hozzá – helyi munkaerőt alkalmaz az idegenforgalom.

Ezzel egyetértettem. Milyen világ az, ahol százszázalékos a munkanélküliség, a szállodák pedig külföldről importálják a szobalányokat!

– Az Intézetnek – magyarázta Irgalmaska, az igazgatónő – kell valami jelszó. Valami csattanó, ami felrázza az embereket. – Egyelőre ezt a mondókát írta ki a bejárat fölé. „Gyere, fiam, Pista, vár a sok turista!” – Na, mit szól hozzá? – kérdezte büszkén, és nagy, debella teste megremegett.

– Meg kell írnia a tankönyveket is! – folytatta a dékán.

Körbejártam a kétemeletes, patkó alakú épületet. A fogadás az udvaron volt, szabad ég alatt, de a levegő mindenütt ólomnehéz ilyenkor estefelé. Egy rács mögött né-

mán ácsorogtak az apácák, akik annak idején felépítették a Missziót. Hátul, az udvar mélyén meghagytak nekik egy földszintes épületet.

A Millecentót még lent a benzinkútnál elvitte egy koromfekete ördögfióka. Azt ígérte, hogy megjavítja, mert itt, a kútnál hiába kurbliztam. A motor még csak nem is köhögött.

– Elvitte magával! – a kutas valahová a lába alá mutatott. Lent, a mélyben fortyogott a Mocsárka, egy messzire búzló nyomornegyed. – Tokiót keresse! – tette hozzá.

Tokiót nem volt nehéz megtalálni, egyetlen utcai lámpa világította meg az ivó fabódéját és a tenyérnyi, homokbuckás főteret.

A placc közepén pedig ott állt a Millecento. Ami a kocsimból megmaradt.

– Igyon valamit! – mondta a délutáni gyerek.

Bent a pultnál gyanakodva méregettek. A csapos morgott valamit, és mielőtt elém tolta volna a sört, krétával felírta a falra a nevem. Pénzt a gyerekek se fogadtak el. Rendeltem nekik két dobozos sört, a csapos két strigulát húzott a nevemhez. Úgy, mint odaát, itt is négy függőleges rovátkán húzták keresztül az ötödiket. Hónap végén idehozták a családi pótlékot a Mocsárka lakói, a csapos pedig letörölte a nevüket.

Ilyen egy bennszülött élete a Szigeten.

A Millecento egyébként első fordulatra beindult. Vidáman kocog azóta is. Nem tudom, mit csinált vele az az ördögös tokiói gyerek.

2

Lakást egy panelházban béreltem, nem volt más választásom, a Villa Pantyban. A tömzsi toronyba szoba-konyhás stúdiókat terveztek az építők, a diákok azonban, akiknek szánták őket, nem tudták megfizetni a lakbért. Így azután magányos farkasok tanyája lett a Villa, özvegyek, elvált férfiak ragadtak meg itt, leányanyák és örömlányok, akiknek így, hazai pályán nem látszott sok öröm. Róluk kapta a nevét a ház, mert a lányok minden hétvégén kiakasztották a folyosóra a bugyogóikat.

Az ilyen bérházakban lent, a földszinten szokott lenni valami *lobby* vagy közös terem. Itt a cég egy automata mosodának adta ki ezt az üres teret.

Sokat dolgoztam ezekben a napokban. Betűrendben, Abesszíniától Zanzibárig kicéduláztam az országokat, ahová csak egy kíváncsi turista elmehetett. Hét végén azonban én is levittem a mosodába a szennyesemet.

A környéken az a hír járta, hogy itt esténként *panty-party* néven orgiákat rendez a megvadult fehérnép. A mosógépek körül azonban ezeknek a bacchanáliáknak nem volt az égvilágon semmi nyoma. Elnyútt, karikás szemű fiatal nők hajtogatták a lepedőiket, rövid, félregombolt pongyolában és fakó, agyonmosott bugyiban. A hajukat már korán reggel becsavarták, a fejük olyan volt, mint egy légiakna. Robbanás előtt, mert a szájuk szegletén füstölgő cigaretta fityegett.

Hát ez a háttér nem volt valami idegborzoló. Arra mindenesetre alkalmas, hogy ki-mossam a fehérneműmet.

Naplemente után kiállnak a gangra a Villa Panty-beli férfiak. Bent, a lakásokban ilyenkor este megáll a levegő, és elviselhetetlenné válik a meleg. Nehéz poharakat szorongatnak a kezükben, isszák a cukornád levét, és szopogatják a jeget.

Kövér, rossz arcú ember élt mellettem, a szomszéd lakásban. Megmondta a nevét is ott a gangon, de én világeletemben elfelejtettem a nevet.

– Fogjon magának egyet! – javasolta, miután kikérdezett. – Ha van gusztusa hozzá. Elvégre rendes lányok! – tette hozzá békülékenyen.

Hát fogtam magamnak. Vagy hagytam megfogni magam? A kettő végül is egyre megy. Minden masina foglalt volt azon a szombaton. Már sarkon fordultam volna, amikor megállt mellettem egy apró, pléhfogú asszony:

– Adja ide! – mondta, és kivette a kezemből a ruhát. – Majd én beteszem!

Érdes hangja volt, éreztem, hogy vérbe borul a fejem.

– Hol lakik? – kérdezte a nő, én pedig nagyot nyeltem, és megmondtam a szobaszámomat.

Félóra múlva felhozta az ingemet.

– Itt él? – kérdezte megrökönyödve.

Akkor még teljesen üres volt a lakás. Csak egy szék meg egy asztal. És az írógép fent az asztalon.

– Matrac azért van! – feleltem, miközben a földre tepertem, és kigomboltam a farmert, amit ezek a trópusi nők egészen szoroson, már-már a tomporukra tapasztva hordanak.

Aznap, meg kell hogy mondjam, nem hagyta magát. – Viszont feljövök holnap is! – ígérte kedvesen.

Annak, hogy nincs ágyam, gyorsan híre kelt. Napokig szólt a csengőm, a szomszédok hozták a kölcsönfekhelyeket. Mi mást tehettem, megköszöntem. Így legalább volt mire kiraknom a jegyzeteimet.

Másnap a kis nő elmondta az életét. Ez is a trópusi asszonyok szokásaihoz tartozott.

– Figyelj! – mondta, mert addigra már összetegeződünk. – Minden olyan gyorsan történt, hogy nem is tudom. Mert a főnököm, érted, belém szeretett. Öt gyereke volt, és mégis benyúlt a lábam közé mindjárt az első munkanapon.

– Hát igen! – A kis asszony kifújta az orrát. – Tíz éve lesz, hogy mindig csak ott, az íróasztalon.

– És az öt gyerek? – kérdeztem, barátnőm pedig bevallotta, hogy a főnökének azóta már tíz gyereke van.

A nadrágját azonban később sem engedte lehúzni. Férjhez akart menni mindenáron.

Ilyenek a nők a Villa Pantyban.

3

Nem volt nehéz dolgom. Felakasztottam a térképeket, megmutattam, hogy az ország, amiről beszélek, merre van. A gyerekek lemásolták a főváros nevét és az idegenforgalmi nevezetességeket. Különösebb érdeklődést nem mutattak. A kartonokat, amiket kiosztottam, eltették ugyan, de olyan megkönnyebbülten, mint amikor a tenger mélyére süllyeszt egy ballasztot az ember. Ha lehet, véglegesen.

Más égöv alatt légitársaságokhoz kerülnek az ilyen fiatalok. Utazási irodákban tájékoztatják az ügyfeleket. Hát ilyesmire itt nem volt sok esély. A Szigeten nem utazott senki sehová. A turisták pedig nem itt vették meg a hajójegyüket.

Voltak azonban más, járulékos bajok is. Apróságok, amiket csak menet közben vesz észre az ember.

Aznap Dél-Amerika térképét akasztottam a falra, és azt találtam mondani, hogy félelmetesen óriási ez a kontinens. A teremben megmozdult a levegő:

– Nem értem, tanár úr! – mondta egy Homérosz nevű diák. – Itt van előttünk mind a kettő, és a Sziget sokkal, de sokkalta nagyobb, mint a dél-amerikai kontinens!

Hát igen, a léptéket kellett volna elmagyaráznom. Én azonban annyira meglepődtem, hogy kiabálni kezdtem:

– A Sziget – mondtam – Dél-Amerika atlaszán is rajta van! Ez az! – mutattam. – Aho-vá odaszart a légy! Nem jön le, tetszik látni, hiába vakarom!

Ezért a kifakadásért még sokáig szégyelltem magam. A cédulázást ugyan folytattam tovább, mi mást tehettem. De attól fogva minden apróságot elmagyaráztam. Átöltöttem, körülményesen és unalmasan.

Utazást tanítani olyanoknak, akik sohasem fognak utazni, végeredményben mégsem volt olyan könnyű dolog. Akkor jutott eszembe, hogy az amerikai szállodasoron van egy olasz meg egy francia étterem. A gasztronómia sok mindent elárul a tájról, ahol született. Elhatároztam, hogy vacsorázni viszem az idegenforgalmi részleget.

Nagy fába vágtam a fejszém. A költségeket még csak összeszedtem, de amikor megtudták, hogy a vendégek diákok, harminc csóró diák, a franciák szóba sem álltak velem. Az olaszok makarónit ajánlottak fel a pénzemért, és feltétnek a főszakács elénekelte volna egy operarészletet. Végül is kint a kikötőben fogadott be minket egy német étterem.

A Heidelberg-Hausban zenekar játszott, és szénfekete bajor menyecskeké csapolták a sört. A közönség ugyan jobbára matrózokból állt, de a müncheni sörözők hangulatából valami még így is megmaradt.

Vacsora után pedig Irgalmaska is beállított. Rizst rendelt babbal, a bennszülöttek időtlen idők óta rizst és babot esznek az ültetvényeken. A vacsora végül is jól sikerült. A zenészek kubai melódiákat énekeltek, és trópusi ritmusokra táncoltak a gyerekek.

Éjfélkor pedig Irgalmaska hazavezényelte a részleget. Én egy darabig még számoltam, fizettem. Luis Imperiale, a harmonikás is odaült az asztalomhoz. Hajón zenélt, mondta. Azokban az időkben skandináv sétahajók köröztek a meleg tengereken. Azután őt is elcsábították a szirének. A hajója itt vetett horgonyt a kikötőben, amikor ő lemaradt.

Később megjött a szirén is, egy kávébarna trópusi asszony. A zenekar csomagolni kezdett, és a vendéglős lekapcsolta a villanyokat.

Másnap reggel megszólított egy nő a Villa Pantyban:

– Láttam magát – mondta, és szendén elmosolyodott.

– Hát ez ugye nem lehetetlen! – feleltem finoman.

Így ismertem meg Jennyfert, aki a Heidelberg-Hausban – mint mondta: a németeknél – dolgozott. Szombaton reggel már ő hozta fel a ruhámat. Volt két kislánya is, a koromfekete Mary és egy smaragdzöld szemű szépség, a kis Belen. Vasárnap nagyot hancúroztunk a tengerparti homokban, a lányok aznap látták először a tengert, legalábbis útközben, a Millecentóban, ezt mondták nekem.

Jennyfer zámbo volt, lapos orrú, szőke. A lábszára buja, szeplős, meleg. Fürdőruhája nem volt senkinek a családban, pólóban lubickoltak a langyos habokban, és feslett, sűrű bugyiban. Amint egy kicsit magunkra maradtunk, az asszony a derekamra kulcsolta a lábát. A dolgok gyorsan mennek itt a Szigeten.

Az idegenforgalmi részleg alatt, a földszinten rendőrnők tanultak. Az iskola policiológiaiának keresztelte el ezt a részleget. Minden este, kicsöngetés előtt végigmentem az ablakok alatt, de hiába füleltem, egy szó nem sok, annyit sem értettem abból, amit a tanárnő, egy egészen fiatal lány tanított. Nyilván a hallgatók sem: a rend őrei horkolva aludtak a teremben. A lábukat kinyújtották, fegyverek bőrtokjai feszültek a vastag, szőrös vádlikon.

Ez pedig ott ugrált előttük, ez a lány. A táblát sűrűn teleírta; betűk, számok, titkozatos képletek.

Aznap este nem bírtam magammal, megvártam a kicsöngetést, pontosabban az óra végét, mert a tanárnő nem törődött az idővel. Amíg csak volt valaki a teremben, tanított.

– Ne haragudjon! – szólítottam meg a kis kollégát. – Megkérdezhetném, hogy ez itt micsoda?

– Szimbolikus logika! – felelte a lány pipacspirosan.

A földszintről hirtelen nagy kiabálás hallatszott fel:

– Misszi! – sikongattak a rendőrnők, és kézről kézre adogatták az esti lapot. – Misszi, nézze meg, én is benne vagyok!

Hát a büszkeségre nem volt valami nagy ok. „Ittas rendőrnők bántalmaznak egy gépkocsivezetőt!” – állt egy fénykép alatt az első oldalon. A rend őrei azonban nem nyugodtak, amíg meg nem dicsértük őket. – Jó kép! – mondtam én is. – Előnyös! – Kollégám lelkesen bólogatott.

Búcsúzóul még megkérdeztem tőle, hogy mire jó ez a szimbolikus micsoda. – Nézzel! – felelte. – Valahogy rendet kell teremteni a fejekben.

– A logisztika a helyes érvelés tudománya – mondta még aznap este a lány, de én akkor már csak a dekoltázsára figyeltem. Apró melle volt, ugrált, fészkelődött könnyű selyemblúza alatt.

Másnap előkerestem a lexikonomat. A szócikk episztemológiáról és ontológiáról beszélt. Nekem, aki utálok az idegen szavakat. Időbe került, mire rájöttem, hogy Arisztotelészt csúrik-csavarják az auktorok. A szillogizmust, amiről már Descartes kimutatta, hogy nem gyarapítja a tudományokat.

– És mondja, kisasszony – kérdeztem –, nincs valami más lehetőség?

– Mire? – kérdezte megint csak pipacspirosan.

– Hát hogy is mondta? Rendet teremteni a fejekben.

– A tananyagban semmi esetre – felelte. – Ahhoz egy kis grammatika kellene. Vagy egy kis matematika.

Akkoriban már megszoktak – majdnem azt mondtam: megszerettek a diákok. Bejártak a szobámba, olyan valaki voltam a szemükben, akivel beszélgetni lehet.

Sok látogatónak persze nem stimmel valami a fejében. Valami, amire tőlem várják a magyarázatot. A kövér Richard komoly, szemüveges fiatalember. Franciául köszön, valahányszor meglátogat:

– Madame mikor jön? – kérdezi csökönyösen. Én pedig minden esetben azt felelem, hogy nem tudom. Az apácák idejében volt itt egy franciatanárnő. De ennek ma már legalább tíz éve.

Naplemente után kiállnak a gangra a Villa Panty-beli magányos férfiak. – Na, fogott? – kérdezi a szomszéd. Ma formában van: fényképeket mutogat. Pucér kislányok

ugrálnak rajtuk fekete-fehérben. – Egy barátom csinálta – mondta komolyan. – Fent északon az ilyen felvételeknek borsos ára van.

Este Jennyfer fehérbe öltözik. – A Mitákhoz megyünk! – jelenti be ünnepélyesen. Nem *szexta!* – tiltakozik felháborodottan. Attól tart, hogy kigúnyolom.

Mita, az istennő, már nem él. Most Áron, a próféta tartja az istentiszteletet. Próbálom számolni: a teremben, ahová bevezetnek, barátok között is lehet vagy négyezer ember. Lehunytt szemmel ringatóznak a zene hullámaiban.

Elöl, az oltár helyén, hosszú asztalnál ülnek a papok. Legszívesebben a háttérben maradnék, de ilyesmiről itt szó sem lehet. Áron elém jön, karon fog, bevezet. Mire magamhoz térek, én is az oltárnál ülök. És megkezdődik az istentisztelet.

A résztvevők táncolnak, énekelnek. Két zenekar is váltogatja egymást, az asztal előtt felsorakoznak a betegek. Akiket valami baj ért, elpanaszolják. Áron meghallgatja őket, komolyan és türelmesen. Sokan összeesnek, egyre kétségbeesettebben könyörög a hatalmas terem.

A mise befejezése a hálaadás. Áron bejelenti, hogy az istennő vacsorával várja a híveket.

– Jöjjön! – mondja. Belém karol ismét. – Szegények vagyunk – magyarázza –, de a Mitáknál nincs se bűnözés, se kábítószer. Itt nálunk, érti, uram, boldogok az emberek.

5

Közeledett a karácsony, a turistaidény. A didergő emberiség ilyenkor itt a trópuson keres magának egy kis meleget.

Azt, hogy a turizmus ipar, még nem értette senki. – Egye fene! – mondta a generál-gubernátor, amikor meglátogatta az Intézetet. – Ha annyira akarnak, jöjjenek! – Azután felolvasott egy angol nyelvű szöveget.

– A jó házigazdának – mondta – mindenhez értenie kell. Az átlagturista nem csak az idegenforgalmi nevezetességekre kíváncsi. Nem csak napozni és lubickolni akar. *Sun and fun!* – kiáltotta, és nagyot kacintott. – De mi legyen vele esőnapokon?!

Egy szó, mint száz, a Sziget történetéről is kell tudni mesélni neki. Fel kell sorolni, hogy mit adtunk a világnak. A szép lányokat és a híres embereket.

A generál-gubernátor elvonult.

– És most mi lesz? – kérdezte a dékán. – Az esőerdőn kívül senki sem ismert idegenforgalmi nevezetességeket. De hát esőerdő esőnapokon? Híres emberekről mindenkinek egy bokszoló jut az eszébe, történelemből pedig az, hogy ki mikor foglalta el a Szigetet.

– Ez is valami – sóhajtotta a dékán. – A turista nem igényes. A kérdés csak az, hogy milyen nyelven fogunk beszélni vele.

Az Intézet nem tanított nyelveket.

– Annyi baj legyen! – szólalt meg Irgalmaska is. – Mosolyogni minden nyelven lehet.

Ez a mondás lett az idegenforgalom reklámszövege. Hamarosan fizetett hirdetés szólította fel a szigetlakókat, hogy mosolyogjanak. Lett egy kis dal is, a zene mindig belopja magát az emberek szívébe. Valami olyasmi, hogy szeressük egymást, gyerekek.

Közben az első fecskék is megjelentek. Egy kanadai légitársaság charterjáratot indított. Ki tudja, hogy mivel csábították ide őket, de tény, hogy négyszáz nagy csöcsű némbér érkezett a Szigetre. A vállalkozás azon bukott meg, hogy a felhevült kancákat nem várták férfiak. A bennszülöttek a közelükbe se mentek. A tengerparton volt egy

hosszú fal, odaültek. A nők napoztak a homokban, ezek meg – mint mondták – öblögették a szemüket.

Még a lányokat sem érdekelték a turisták. A kikötőben külföldről importálták a görököket. A leányanyák eközben férjre vadásztak a Villa Pantyban.

Az épületben Jennyfer volt az egyetlen kivétel. Őt már kétszer is elvették feleségül a Heidelberg-Haus vidám matrózai. Véglegesen mind a kétszer, ehhez a szép pincérnő ragaszkodott. De nem hivatalosan. Azután ugye múltak az évek, egyik-másik vőlegény néha visszatért, és megajándékozta a kislányokat. – Minket Zeppelinnek hívnak – mesélte barátnőm. – Régen élt egy Zeppelin család a szigeten. Azután, a peonok a gazdájuk nevét örökölték. Kellott adni nekik valami nevet.

Így duruzsolt a fülembé, miközben engedelmesen töltögette a poharamba a rumot. A kislányok az ölembé ültek, Jennyfer kifestette őket. Egymás után tettem a nyelvükre a kacsákat: a rumba áztatott kockacukrokat.

Amíg csak a kis kolléga el nem riasztotta a Zeppelineket.

– Ha á egyenlő bével, bé pedig cével – vallatott –, akkor ez mit jelent?

– Azt, hogy á egyenlő cével – feleltem kedvetlenül.

– Na látod! – kiáltotta diadalmasan. – Miért van, hogy ezen itt mindenki nevet?

Valamit mondtam neki a józan paraszti észről, ő pedig azt felelte, hogy ma már nincsenek parasztok a Szigeten.

A nővérek között volt egy Madre Sarre nevű francia apáca. Talán már nyolcvanéves is elmúlt, de olyan vidám volt, és olyan aranyos, hogy meghívtam: tartson egy órát. Látogassa meg az idegenforgalmi részleget.

Eljött, de nem tartott semmiféle órát. Inkább csak kérdezgetett. Hogy hol és hogyan élnek, és hogy voltak-e már szerelmesek? – Én voltam! – vallotta be. – Nem is egyszer.

Óra végén még táncoltak is. Madre Sarre bemutatta, hogy milyen a francia négyes. A menüett. – Ha szeretik egymást – mesélte –, a fiú és a lány között kinyílik egy hófehér virág.

– És kinyílt? – kérdezték a diákok.

– Hát nem mindig – felelte Madre Sarre, és ezen mindenki jót nevetett.

6

Volt egy nagy falfestmény az iskola bejáratában. A néző bent ül valami dobozban, teljesen körülvesszik a papundeklifalak. De a háttérben van egy ablak, ahonnan zöld dombokra és kék felhőkarcolókra nyílik a kilátás. A gyerekek ott tízóraitak ez alatt a nagy freskó alatt.

A turisták egyébként nem kérdezősködtek, és nem jártak ki sem a hegyekbe, sem a faluba. Északon minden veszélyes, ami idegen.

Igaz, hogy mindenük megvolt bent a szállodákban. Kaszinó, uszoda és táncterem. Elvegyülni a bennszülöttek között? A kíváncsiságnál nagyobb volt bennük az undor és a félelem.

A gyerekek – mondom – bejártak a szobámba. Én pedig lejegyeztem, amit elmondtak nekem. Különös dolgokat tud meg így az ember. A szülők, például, nem engedik olvasni őket. Aki félrehúzódik, az nevetlen. És ha pucér szobrokat találnak, elégetik az idegenforgalmi nevezetességeket.

A rabszolgáknak csak anekdotáik vannak, mondta egyszer valami forradalmár. Nem

ismerik a történelmüket. De mesélni tudnak, mindenütt, ahol még nem pusztult ki a szóbeliség. És, ha nem tévedek, anekdotákkal kezdődik minden történelem.

Persze nem voltam ilyen magabiztos, nem egészen. Sokat tévováztam, sok mindenbe belevágtam. Nem volt kivel megbeszélnem a terveimet. És ugye, a rum bódulata, az eszeveszett álmodozás. Egy idő után már nem tudja az ember, hogy meddig tart a valóság, és hol kezdődik az, amit így, egyedül, nem lehet.

– A Miták! – legyintett szomszédom kint a gangon. – Bankjuk van, mosodájuk. A hívek letejelik a fizetésüket.

– Ha így boldogok! – vonogattam a vállam.

– Az embereknek – mondta –, érti? Nem kell ez az izé. Ez a nesze semmi, fogd meg jól. A szabadság. Leszarják a korlátlan lehetőségeiket.

– Valami biztonság kell – mondta. – Valami kis szeretet.

Az éjjel megverték. Ismeretlenek. – Elvették – mondta még – a fényképeimet.

A rumtól mélyen alszik az ember. Akkor már mindennap megittam egy üveggel. Enni alig ettem. Csak akkor főztem, ha a kis kolléga bejelentkezett. Ilyenkor kifagyaszottam két sertéskarajt, vörösbort vettem és friss kenyeret.

Vizsgákat javítottunk. Kírtuk a hibákat, elemeztük az értelmetlenségeket.

Néha lementünk az hazodába, de ott, a medence szélén is tovább javítottuk a dolgozatokat. Este pedig uszodáztam a lányt, aki egy apró bérlakásban, az anyjával lakott.

Nagyon el tudja hagyni magát az ember a Villa Pantyban. Egy ideig még megpróbáltam tankönyveket írni. Azt, amire a dékán biztatott. A könyveinket Chicagóból importálta a Sziget. De mihez kezdjen egy olyan földrajzzal az ember, amiben semmi sincs a helyén? Ahol példának okáért Mexikó valahol messze, délre van? Hiába próbáltam elmagyarázni, hogy a világ közepe mindig én vagyok.

– Hogy maga, az lehet – mondta Homérosz. – De hogy mi nem, azt biztosan tudom!

Azután ez a próbálkozásom is félbemaradt. Minden népnek egyedül kell felfedeznie a világot. A saját képére és hasonlatosságára. Aki másokra bízta magát, az – mint mondják – kívül marad a tojáson. Nélküle áll össze a csapat.

A három Zeppelin lány egyszer még felkeresett. Vasárnap volt, húsvétvasárnap. A templomban megállás nélkül szólt a harang. A két kislányon csipkés, hófehér ruhácska feszelt: ilyenkor elsőáldozók a gyerekek a Szigeten.

Megálltak az ajtóban, nem ugrottak a nyakamba.

– Georges! – suttogta az anyjuk. – Georges, fényképezd le őket! Megígérted...

Valamin dolgozhattam, félbeszakítottak. Megígértem! Éktelen haragra gyúltam ott a gangon, a lakásom előtt.

– Nincs filmem! – feleltem.

Meg sem csókoltam őket.

– Hát elfelejtetem, igen. Miért nem szóltatok?!

Álltak némán, mint akit arcul ütöttek. Soha többé nem jöttek vissza, Jennyfer, Mary és a kis Belen.

Befejeződött a tanév, kiosztottuk a bizonyítványokat. A nagy nap öröme a rektor állófogadást adott. Az iskola udvarában zenekar játszott, és pincérek szolgálták fel a koktélokot. A bejárat fölé Irgalmaska kitette az Intézet jelszavát. Színes lámpák hirdették: „Szeresd az idegeneket!”

– Na, mit szól hozzá? – kérdezte büszkén.

Körbejártam a kétemeletes, patkó alakú épületet.

– Gratulálok! – vert a vállamra a dékán. – Holnap jöjjön be az irodámba.

Az iskolában ilyenkor írták alá a szerződéseket.

– Hozza magával – mondta – a jegyzeteit.

A cédulákat, amikre felírtam, Abesszíniától Zanzibárig, az idegenforgalmi nevezetességeket.

– Elhozta? – kérdezte másnap.

– Utánajárok! – ígértem, és a dékán megkérdezte:

– Minek?

Próbáltam elmagyarázni, hogy nekem kiadóm van. Meg kell szereznem tőle a jogokat. A szellemi tulajdonról azonban a főnököm nem tudott.

– Tőlünk kapja a fizetését! – jelentette ki. – Minden, amit ír, az Intézet tulajdona.

Ebben maradtunk. A jegyzeteimet így is kinyomatta az iskola. De a szerződésemet nem hosszabbították meg. Így jár, aki azt hiszi, hogy joga és tulajdona van.

Szeptemberben még bementem a holmimért. A gépkocsibejárónál időközben elektromos sorompót létesítettek, kint kellett hagynom a kocsimat.

– Állítsa csak oda hátra, tanár úr! – mondta a benzinkutas.

A Millecinto zömök, kemény masina. Útitárs, egész életre szóló. Ma már nem készülnek ilyenek. Ott állt a parkoló fala mellett. Amikor visszanéztem, milyen hülye tud lenni az ember, elhomályosult a szemem.

Végigmentem a folyosón. A teremben, ahol egy éven át tanítottam, idegen tanár ugrott a tábla előtt. Az utódom. Összecsomagoltam a könyveimet.

A földszinten ilyenkor, délben a kis kolléga még nem tanított. A Millecinto pedig elsőre beindult, mint mindennap, mióta szétszedte és összerakta az a koromfekete kamasz.

Így fejeződött be tanári pályafutásom. Lehet, hogy Fehér Szarvas tévedett? Hogy nincs ránk szüksége a világnak?

– Ezeknek csak egy dologra lenne szükségük – mondta a szomszéd. – Arra, hogy békén hagyjuk őket. Időre, hogy felfedezzék a civilizált tévtanokat.

A szobámban öt ágy áll, öt ajándék. Kirakom magam elé a jegyzeteimet. Itt van minden. A Villa Panty színes bugyogói. A mosodában elnyűtt, karikás szemű fiatal nők hajtogatják a lepedőiket. Egy apró, pléhfogú asszony elveszi a ruhámat. – Adja ide! – mondja. – Majd én beteszem!

– Nem értem, tanár úr! – áll fel Homérosz, a diákom. – Ez a Sziget sokkalta nagyobb, mint a dél-amerikai kontinens! – Luis Imperiale a Sej-haj Rozit játssza. – Ismerős? – kérdezi. Az olasz szakács elénekel egy operarészletet.

Azután itt van Jennyfer is. – Dzsordzsessz! – duruzsolja a fülembé. Emelgeti a rumosüveget.

A diákok beülnek a szobámba. – Madame mikor jön? – kérdezi Richard. Elmeséli az életüket. Madre Sarre bemutatja a francia négyest. Áron karon fog, és azt mondja: – Itt, nálunk, uram, boldogok az emberek.

Naplemente után megállnak a gangon a Villa Panty-beli magányos férfiak. – Szerezzük egymást, gyerekek! – mondja a szomszéd. Pucér kislányokat mutogat. Ki tudja, hogy meddig tart a valóság. És hol kezdődik az, amit így, egyedül nem lehet. – Gratulálok! – mondja a dékán, és összegyűri a szerződésemet.

A Mocsárkában minden változatlan. Kiiszom a sörömet, a táblán fehér strigulát húz a nevem mellé a csapos. Holnapra elfelejtem a Missziót. Az idegenforgalmi részleg.